

Filmhandledning

The Zone of interest

Längd: 105 minuter

Ursprung: USA, Storbritannien, Polen, 2023

Språk: tyska, polska, jiddisch, svensk text

Regi: Jonathan Glazer

Rekommenderas för: årskurs 9–gymnasiet

Innehåll

Om Filmhandledningen	3
Före filmen.....	3
Filmen och läroplanen	3
Handling.....	3
Tema: En vanlig familj(?).....	4
Tema: Ljud, musik och bild.....	5
Film och verklighet.....	6
Slutdiskussion.....	7

Om Filmhandledningen

Denna filmhandledning är tänkt att användas som inspiration och stöd vid ett filmsamtal. De teman som tas upp är förslag på frågeställningar och diskussioner. Du väljer själv vad du vill och hinner ta upp med din klass samt vad som är relevant och intressant för just dina elever.

Före filmen

Förbered klassen på att ni ska se en film som handlar om judeförföljelsen under andra världskriget. Filmen är löst baserad på en roman med samma titel av författaren Martin Amis. Filmen bygger på verkliga händelser och personer som har funnits på riktigt, men som alltid fikionaliseras berättelsen i filmens form, vilket är viktigt att ta upp och diskutera.

Berätta vem Rudolf Höss var och vilken roll han hade när det handlar om dödslägren i Auschwitz. Den känsloladdade titeln "Zone of interest" är samma term som nazisterna använde för området omkring koncentrationslägren, och speglar den moraliska blindhet som gör att Höss och hans familj kunde vara lyckliga i sitt drömhus trots massakern några meter bort.

Be eleverna uppmärksamma hur regissören använt sig av ljud och filmmusik i filmen? Vad hör ni?

Filmen och läroplanen

I skolans värdegrund och uppdrag står det bland annat om vikten av att utveckla kunskaper om demokratiska värden och mänskliga rättigheter. I

historieundervisningen läggs vikt på hur människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. Andra världskrigets orsaker och konsekvenser är centrala händelser som fortfarande påverkar vår samtid.

Att se en film gemensamt på biograf kan vara en bra start för ett tematiskt arbete där filmen utgör en gemensam upplevelse. Att diskutera filmen efteråt kan träna den analytiska förmågan kring hur teman presenteras och gestaltas i rörlig bild samt kring hur förståelse för historiska händelser kan skapas genom mediet.

Handling

Rudolf Höss är lägerkommendant i Auschwitz under andra världskriget. I filmen får vi följa honom och hans fru Hedwigs vardag i skuggan av dödslägret. Paret installerar sig i en villa där muren som omgärdar trädgården gränsar direkt till dödslägrens fasor. Rudolf jobbar mycket och sätter en ära i att göra ett så bra jobb som möjligt. I hans fall handlar ett bra jobb om att döda så många judar som möjligt, så effektivt som möjligt. Hedwig lägger sig inte i sin mans angelägenheter utan försöker njuta av de förutsättningar hon har; en vacker trädgård, tjänstefolk, en stor barnaskara och nya kläder som kommer från de mördade människorna på andra sidan muren.

Utan att vi tittare får se några hemska bilder från dödslägret kryper fasorna ändå in under huden på oss genom de ljud som letar sig in i paret Höss trädgård och de spår efter

dödandet som dyker upp hos dem i form av saker som, kläder, aska, och tänder. Regissören Jonathan Glazer gör ett oväntat grepp när han låter oss följa förövarna och inte offren av förintelsen. Ondskan blir obegriplig och begriplig på samma gång. Vi vill alla leva ett gott liv, och formulerar mer eller mindre omedvetna argument för oss själva varför vi är värda det, när det trots allt sker på andras bekostnad. Höss vill göra ett bra jobb och bygger sina handlingar på de normer och värderingar som finns inom hans parti och det samhälle som byggs upp i Nazityskland. Hur självständigt är vårt eget tänkande?

Tema: En vanlig familj(?)

Filmens öppningsscen visar en idyll. En stor barnfamilj är på utflykt i naturen. Grönt gräs, glittrande vatten och fåglar som kvittrar. En närvarande far och en vän mor.

I nästa scen är vi i familjens hem som ligger granne med dödslägrret i Auschwitz. Vi får följa familjens vardag i långsamma tagningar där en fast kamera dokumenterar det som händer på ett sätt som delvis liknar just en dokumentär.

På olika sätt letar sig dödslägrrets fasor in och skapar sprickor i deras tillvaro. Diskutera olika scener där dessa sprickor i fasaden letar sig fram. Fundera på vad som händer, hur det får dig som tittare att känna och vad skeendet innebär för karaktärerna i filmen. Nedan är förslag på scener att diskutera.

- Hedwig som provar en mördad kvinnas päls.
- En av sönerna som ligger i sin säng och studerar människotänder.
- Sonen som leker på sitt rum och får höra SS-soldater utanför fönstret misshandla en fånge och dela ut ett dödsstraff genom dränkning.
- Barnen som badar samtidigt som Rudolf hittar en människokäke i vattnet.
- Storebror som i en ”lek” stänger in sin lillebror i växthus och sedan gör ett väsende ljud likt gas.

Enligt nazismen tillhör familjen Höss en högre stående ras än sitt tjänstefolk.

- Ge olika exempel på hur det manifesteras i dialog eller handling i hushållet. Hur betar sig Rudolf mot tjänstefolket? Hur betar sig Hedwig? Kommer ni ihåg någon särskild scen?

Vid två tillfällen visar Hedwig upp ett osedvanligt aggressivt beteende mot sin tjänsteflicka Aniela. Det sker efter att hennes man har berättat att han har blivit förflyttad samt när hon inser att hennes egen mamma har åkt iväg utan att säga något.

- Varför tror ni att Hedwig betar sig extra elakt vid just dessa tillfällen?

Rudolf Höss är mån om att göra ett bra jobb. Han vill effektivisera gaskamrarna så det går att döda fler människor under kortare tid. Han visar ingen medkänsla för judar.

- Kan ni komma på någon scen där Höss visar empati och medkänsla? Handlar det om människor, i så fall vilka då? Eller handlar det om något annat, i så fall vad?

När Rudolf har blivit förflyttad till Oranienburg får vi följa honom mer i hans yrkesliv.

- Hur reagerar Rudolf när han får ansvar för den stora operationen i Ungern?
- Vad innebär operationen i Ungern?

Hedwigs mamma kommer på besök till hemmet i Auschwitz. Liksom många andra är hon antisemit.

- Hur pratar hon om sin tidigare arbetsgivare Esther Silbermann som hon städade hos?

Mamman har jobbat som städerska och imponeras av dotterns fina hem och hur hon har kommit upp sig i samhället. Ändå får hon till slut nog av platsen, packar ihop och reser utan att förklara sig.

- Varför tror ni mamman reste iväg på det sättet? Vad tror ni kan ha stått i brevet som hon lämnade på bordet åt sin dotter?

I filmens sista scen går Höss ner för en trappa, han stannar för att hulka och kräkas. Sedan blir han stående och blickar ut i tomma luften. I filmen klipps till nutid där personal städar på ett förintelsemuseum. Vi ser enorma mängder nötta och använda skor ligga i montrar, vars glas putsas av städpersonalen. Filmen klipper tillbaka till Höss i korridoren på 1940-talet.

- Hur tolkar ni denna slutscen? Får Höss en insikt om vad han håller på med? Eller förblir han kall inför sin kommande operation? Varför tror ni att filmskaparen har valt att avsluta filmen på detta sätt? Diskutera.

Tema: Ljud, musik och bild

Filmen börjar med titeln The Zone of interest skrivet i vitt mot svart bakgrund. Långsamt tonar texten bort och vi tittare blir kvar i en svart ruta. Filmmusiken vi hör, komponerad av musikern Mic Levi, pitchas långsamt ner i tempo och försätter oss i ett närmast surrealistiskt sinnestillstånd. Vi blir kvar här lite längre än vad vi är vana vid.

- Hur gick era tankar när den svarta rutan och musiken inte tonade bort utan vi blev kvar i ett slags limbo?

- Hur påverkar denna start på filmen er upplevelse av filmen? Ramar den in filmen på något särskilt sätt? Diskutera.

I filmen hör vi inte mycket filmmusik. Det är relativt tyst förutom de vardagliga ljuden som slammer i köket och barnskrik. I några scener bryts dock vardagsljuden av med musik/ljudeffekt som pumpas fram på ett pockande vis.

- Hur upplevde ni denna användning av filmmusik?
- Hur upplevde ni bristen på filmmusik?

Filmens formspråk kretsar mycket kring vad vi får se och vad vi inte får se. Den höga skorstenen som sticker upp ovanför muren är ett sådant inslag som vi ofta får se.

- Vad står skorstenen för? Vad blir den en påminnelse om för de boende i husen?
- Vad finns det mer som vi får se i filmen som påminner om det som pågår på andra sidan muren?

Ljudet i filmen har en ovanligt framträdande roll. Johnnie Burn är ljuddesigner och spenderade ett år med att samla in olika ljud att använda sig av. Han säger själv att detta är den mest våldsamma film han någonsin arbetat med, trots att våldet aldrig syns. Regissören Glazer har beskrivit det som att det finns två filmer; den du ser och den du hör.

- Ge exempel på scener där ljudet har en framträdande roll.

- Diskutera detta grepp, att utesluta bild men istället låta ljuden framträda. Hur fungerade det? Blev det mer eller mindre otäckt? Varför tror ni att Glazer valt att göra på det sättet?

I en scen får vi se närbild efter närbild på vackra blommor från Hedwigs trädgård. Ljudet vi hör är en kombination av bin som surrar, en man som skriker och hundar som skäller. Den sista röda blomman tonas ut i en helt röd ruta som ligger kvar i flera sekunder, sedan blir det abrupt tyst.

- Varför tror ni Glazer gjort på det sättet? Vad står blommorna för? Vad kan färgen rött symbolisera?

Det finns få motståndshandlingar i filmen men i en scen som återkommer får vi se hur en flicka ger sig ut efter mörkrets inbrott och lägger ut äpplen i jorden hos fångarna i lägret. Scenerna bryter även av estetiskt då de är filmade med en värmekamera.

- Hur tolkar ni scenerna? Vad får de för roll i filmen? Varför tror ni att Glazer har valt att skildra dessa scener med en värmekamera?

Film och verklighet

Rudolf och Hedwig Höss har funnits i verkligheten. När en film skapas, baserad på verkliga händelser, är det alltid viktigt att fundera över vad som är historiska fakta och vad som har dramatiserats för att skapa en tilltalande film.

- Ta reda på mer om den verkliga Rudolf Höss. Vad vet vi om honom? Stämmer mycket av det vi ser i filmen?

- Vilken roll hade Hedwig Höss gentemot sin man?

Diskutera på ett generellt plan vad det finns för risker och kvalitéer med filmer baserade på verkliga händelser.

- Finns det en risk att vi förstår historien på ett förvrängt sätt? Hur kan man i så fall förebygga det?
- Vad finns det för kvalitéer i filmens uttrycksform som vi inte kan få genom till exempel en historiebok eller en webbsida?

Slutdiskussion

Forskning efter andra världskriget visar att människor som begick grymma och onda handlingar var vanliga människor som du och jag, samt att mycket kunde ske på grund av många människors passivitet, människor blundade och ville inte se. Genom att följa Rudolf Höss och hans frus vardag kommer vi det grymma och ofattbara nära. De ville leva ett gott liv. De ville att deras barn skulle ha det bra. Rudolf ville få beröm från sina arbetsgivare och känna att han gjorde ett bra jobb. Alla dessa känslor kan vi känna igen oss i. Det är obehagligt att känna igen sig i förövare, men om vi vågar kan vi kanske komma närmare en förståelse för det ofattbara. Glazer uttrycker själv hur han med

filmen ville ner till det ursprungliga, det som finns under ytan, den kapacitet till våld som vi alla bär på.

- Ge exempel på en scen där ni kan känna någon form av igenkänning med någon av huvudpersonerna.

Judéförföljelsen före och under andra världskriget skedde successivt. Ju längre utvecklingen gick desto svårare blev det för ”vanliga människor” att få stopp på den. I paret Höss hem hade en perverterad normalitet utvecklats i enlighet med nazismens ideologi.

- En stor men viktig fråga; när och hur behöver en sådan människofientlig ideologi stoppas?
- Vad har likgiltighet för roll i en sådan här utveckling? Hur motverkas det?

Glazer arbetade med filmen under tio år och ville många gånger ge upp då han kände att det blev för tungt och mörkt. I en intervju med The Guardian säger han att syftet med filmen är att återställa närheten till den här händelsen. Han menar att filmen inte handlar om det förflutna utan om vår samtid.

- Vad tror ni att han menar med att filmen handlar om vår samtid?

En filmhandledning från Medioteket av Elisabet Jonsved, elisabet.jonsved@edu.stockholm.se

För information och bokning av skolbio: kulan.stockholm sök på Skolbio Stockholm

Följ gärna Mediotekets arbete med film via Facebooksidan: Medioteket – film